

Responsible Communication

To cite this article: Kudashev, I., Koistinen, J., Mikhailov, M. & Souma, J. (2022). Suomalaisten ja venäläisten lakitermien osittaisen vastaavuuden oikeudelliset ja kielelliset ulottuvuudet. In: H. Katajamäki, M. Enell-Nilsson, H. Kauppinen-Räisänen & H. Limatius (Eds.). *Responsible Communication*. VAKKI Publications 14. 75–88. Available at: <https://vakki.net/index.php/2022/12/15/responsible-communication/>. ISBN 978-952-69732-1-0

Suomalaisten ja venäläisten lakitermien osittaisen vastaavuuden oikeudelliset ja kielelliset ulottuvuudet

Igor Kudashev^a, Jarmo Koistinen^b, Mikhail Mikhailov^c & Julia Souma^d

^a Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta, Tampereen yliopisto

^b Vertailevan rikosoikeuden ja Venäjän oikeuden dosentti, Itä-Suomen yliopisto

^c Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta, Tampereen yliopisto

^d Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta, Tampereen yliopisto

Currently, there is a large demand for community interpreting and authorised translation in the language pair Finnish–Russian. One of the prerequisites for effective and responsible cross-cultural communication in the legal and administrative domains is precise and clear terminology. However, the legal systems in Finland and Russia are very different, just like the Finnish and Russian languages. As a result, finding adequate equivalents of legal terms is a challenging task. In this article, we examine various aspects of partial equivalence between Finnish and Russian legal terms from both legal and linguistic points of view. We use LATTER, a Finnish-Russian term bank of legal terms, developed by our team at Tampere University, as the primary data source for our research. One of our observations is that a strictly concept-oriented approach prevailing in normative terminology work is insufficient in the legal domain. On the one hand, partial equivalents may in certain contexts function as adequate equivalents. On the other hand, some terms which refer to the same logical concept, can not be used as equivalents because they differ in other aspects, such as additional components of the meaning, connotations, register, or paradigmatic characteristics. On the basis of our analysis, we propose a number of changes to the classification of terminological equivalents and terminographic conventions and practices.

Keywords: laki ja hallinto, sanastotyö, suomi, termipankki, termistö, venäjä

1 Johdanto

Lain ja hallinnon alalla terminologian tarkkuus ja selkeys ovat ehdottomia edellytyksiä laadulliselle ja vastuulliselle viestinnälle. Oikeus- ja asioimistulkkaudessa sekä käännettäessä lain ja hallinnon tekstejä taas on erittäin tärkeää vastineiden oikeellisuus (ks. esim. Šarčević 1997; Cao 2007; Levitan 2016). Tilastokeskuksen mukaan (Väestörakenne 2020) entisen Neuvostoliiton alueelta kotoisin oleva venäjänkielinen kielivähemmistö on Suomen suurin, ja se todennäköisesti vielä kasvaa huomattavasti Ukrainan kriisin myötä. Auktorisoiduille käännöksille sekä oikeus- ja asioimistulkkauspalveluille kieliparissa suomi–venäjä on merkittävää kysyntää (esim. Koskinen ym. 2018: 9). Vastineiden löytäminen ja muodostaminen suomalaisille termeille tuottavat kuitenkin ongelmia, koska Suomen ja Venäjän oikeusjärjestelmät ja kielet eroavat suuresti toisistaan (esim. Koistinen 2009).

Tarkastelemme tässä artikkelissa suomalaisten ja venäläisten lakialan termien vastaavuusongelmia sekä kielitieteellisestä että oikeustieteellisestä näkökulmasta. Terminologiseen vastinetyöhön vaikuttavat oikeusjärjestelmien erot sekä suomen ja venäjän kielten väliset erot. Oikeuskieli sinänsä eroaa yleiskielestä, mikä asettaa termeille tiettyjä vaatimuksia. Terminologinen vastinetyö edellyttää oikeusvertailua ja tietoa oikeusjärjestyksen systemaattisista eroista. Näitä kysymyksiä pohditaan tässä artikkelissa tarkastelemalla Suomen ja Venäjän oikeusjärjestelmien oikeuslähdeopillisia eroja. Aineistomme analyysin pohjalta ehdotamme muutoksia vastineiden luokitteluun.

Tutkimuksemme menetelmänä käytämme mm. oikeusvertailua, käsiteanalyysiä, semanttista analyysiä, tekstianalyysiä ja korpuslingvististä menetelmää. Niin iso kirjo johdetaan siitä, että kaksikielisen termipankin laatiminen on poikkitieteellinen hanke jo luonnostaan, koska se edellyttää erikoisalan tuntemusta kahdessa eri kulttuurissa ja kielessä, käsitteellistä ja kielellistä vertailua sekä tekstiaineiston analysointia. Olemmekin käyttäneet hyväksi tutkijaryhmän jäsenten erilaisia taustoja ja vahvuuksia niin termityössä kuin tutkimuksessamme.

Tutkimusaineistomme toimii suomalais-venäläinen lakialan termipankki LATTER, jonka tutkimusryhmämme kehitti Cultura-säätiön rahoittamassa Tampereen yliopiston hankkeessa vv. 2017–2018. Termipankin ensisijaisia kohderyhmiä ovat auktorisoidut käänntäjät, asioimis- ja oikeustulkkit sekä käännos- ja tulkkauskurssien opettajat ja opiskelijat. Termipankki keskittyy rikos-, työ- ja perheoikeuteen eli niihin oikeudenaloihin, jotka ovat erityisen tärkeitä ja kysytyjä suomalais–venäläisessä kontekstissa. Termipankissa on tällä hetkellä noin 1500 suomalaista termiä ja yli 2000 venäjänkielistä vastinetta (LATTER-termipankin demoversio on saatavilla osoitteesta <https://puolukka.rd.tuni.fi/latter>). Termipankki on tarkoitus avata kokonaisuudessaan yleisölle lopputarkastuksen jälkeen lähiaikoina. Termipankkia on tarkoitus kehittää tulevaisuudessa yhteisöllisesti, minkä takia käyttäjät voivat antaa termipankista ja yksittäisistä tietueista palautetta sähköisen lomakkeen avulla (Mihailov, Kudašev & Souma 2018).

LATTER-hankkeen suunnittelu on perustunut erikoisalojen sanakirjojen ja termipankkien parhaisiin laatimiskäytänteisiin (esim. Bergenholtz & Tarp 1995; Kudashev 2007; Kudashev 2013), ja siinä on hyödynnetty usean erikoisalan sanakirjan laatimisesta saatua kokemusta (ks. Kudashev & Kudasheva 2008). Niinpä esimerkiksi termien ja vastineiden lähteet on huolellisesti dokumentoitu. Primäärisenä tietolähteenä toimivat ajankohtainen lainsäädäntö ja alan oppikirjat (ks. Kudashev 2018; Mihailov, Kudašev & Souma 2018). Toissijaisina lähteinä toimivat alan tietosanakirjat, kuten *Encyclopaedia Iuridica Fennica* (Mattila ym. 1995; Mattila ym. 1996), ja oikeustieteellinen kirjallisuus. Suomalaisen lainsäädännön käsitteiden määritelmiä ja tulkintoja haettiin *Finlex*-lakitietokan-

nasta, jossa on lakitekstien lisäksi korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä ja lainvalmisteluaineistoa (hallituksen esitykset). Venäjänkielisiä vastineita haettiin ensisijaisesti lakitietokannoista *Konsultant Pljus* ja *Garant*.

2 Oikeuskielen erityispiirteet

Terminologinen vastinetyö edellyttää oikeuskielen erityispiirteiden huomioon ottamista. Oikeuskieli ja siihen sisältyvät juridiset termit ovat erittäin yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisia, koska ne kuvaavat kunkin yhteiskunnan abstraktioita. Oikeutta ei ole olemassa fyysisessä maailmassa, vaan se on kokonaisuudessaan ihmisen luomaa (Mattila 2002: 165). Tästä seuraa se, että juridiset käsitteet ja termit itsessään ovat suureksi osaksi oikeusjärjestelmäkohtaisia, minkä takia lain ja hallinnon tekstien kääntämisessä täysin toisiaan vastaavien juridisten termien löytäminen on hankalaa ja toisinaan jopa täysin mahdotonta.

Oikeuskielessä on varsin paljon sellaisia erityisominaisuuksia verrattuna yleiskieleen, jotka kääntäjän on tiedostettava vastineita hakiessaan tai laatiessaan. Näitä oikeuskielen erityisominaisuuksia ovat täsmällisyys, informatiivisuus, yleispätevyys, etäisyys, systeemisyys, jäsenyys, kaavamaisuus, lyhennepitoisuus, substantiivipitoisuus, vanhahtavuus ja arvokkuus (Mattila 2002: 81–163). Oikeusalan teksteistä puuttuu ekspressiivisyys. Säädösteksti on tasaista, rauhallista, koherenttia, johdonmukaista, tarkkaa, selvää, yksinkertaista, lakonista ja kompaktia (Vlasenko 1997: 19–23).

Oikeuskielen ja siihen sisältyvän termistön oikeusjärjestelmäsidoonaisuudesta seuraa myös se, että kääntäjän on tunnettava jossain määrin molempien yhteiskuntien oikeusjärjestelmä ja sitä kuvaavan juridisen kielen ominaispiirteet. Myös oikeuskielen tarkkuus- ja täsmällisyysvaatimukset asettavat haasteita kääntäjälle, minkä takia terminologisia vastineita haettaessa ja muodostettaessa on perehdyttävä molempiin oikeusjärjestelmiin. Tässä työssä kääntäjä voi käyttää apunaan oikeusvertailun metodeja.

3 Oikeusvertailu vastinetyön ja terminmuodostuksen apuvälineenä

Oikeusvertailun ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millä tavalla erilaisia oikeudellisia ongelmia on ratkaistu eri oikeusjärjestelmissä (Zweigert, Konrad & Kötz 1998: 15). Oikeusvertailun avulla hankitaan informaatiota siitä, mikä tarkasteltavia oikeusjärjestelmiä erottaa ja mikä niitä yhdistää, sekä etsitään syitä eroille ja/tai yhtäläisyyksille (Husa 1998: 19). Vaikka oikeusvertailun avulla hankitaan ensisijaisesti tietoa oikeussäännöistä ja laeista, se edellyttää myös lakien toimintaympäristön ja kulttuurin analysointia ja ymmärtämistä (Örücü 2004: 11).

Oikeusvertailun työkalu on oikeuskieli, mutta oikeusvertailua koskevassa teoreettisessa kirjallisuudessa kielelle ja kääntämiselle annetaan varsin vähän merkitystä. Oikeusvertailulle on määritelty erilaisia funktioita: lainsäätäjän apuväline, laintulkinnan apuväline, yliopiston oppiaine, lainsäädännön harmonisoinnin väline, yhteisen eurooppalaisen yksityisoikeuden kehittämistäväline (Zweigert, Konrad & Kötz 1998: 15–31), kansainvälisen sopimusten laatiminen ja soveltaminen tuomioistuimissa (Kamba 1974: 504; Örücü 2004: 37–39). Koska lakitekstien ja -termien kääntäminen edellyttää oikeusvertailua, oikeusvertailun yhtenä funktiona on kuitenkin pidettävä myös sitä, että oikeusvertailu toimii kääntäjän työkaluna lakitekstejä käännettäessä. Kääntäjän ei tarvitse mennä oikeusvertailussa niin syväälle, että hän etsisi syitä eroille ja yhtäläisyyksille, vaan hänelle riittää se, että hän tuntee käännettävien oikeusjärjestelmien oikeuslähteet ja osaa hakea niistä tulkinta-apua käännösvastineita haettaessa ja muodostettaessa.

Oikeilla termivastineilla on suuri rooli lain ja hallinnon tekstejä käännettäessä sekä oikeus- ja asioimistulkkauksessa (ks. esim. Šarčević 1997; Cao 2007; Levitan 2016). Oikeusalan diskurssissa pyritään siihen, että viestintä olisi mahdollisimman tarkkaa ja yksiselitteistä. Termit ovat siinä keskeisessä roolissa. Epätarkkuudet ja virheet lain ja hallinnon tekstejä käännettäessä tai tulkkauksilanteissa voivat johtaa vakavimmillaan asianosaisten oikeusturvan loukkauksiin.

Jos jollekin termille ei löydy riittävän tarkkaa vastinetta toisesta kielestä, kääntäjällä tai tulkilla on käytännössä kolme vaihtoehtoa. Hän voi ensinnäkin käyttää käsitteellisesti ja funktionaalisesti lähintä vastinetta kohdekielessä. Tämä helpottaa tekstin ymmärtämistä mutta samalla vääristää sen sisältöä enemmän tai vähemmän. Toiseksi kääntäjä tai tulkki voi turvautua lainaukseen tai kääntää vieraan termin sana sanalta. Tämä kenties auttaa välittämään lähdetekstin viestin tarkemmin mutta samalla vaikeuttaa sen ymmärtämistä. Kolmas vaihtoehto on selittävä vastine, joka on toisaalta riittävän ymmärrettävä mutta toisaalta voi osoittautua liian pitkäksi, varsinkin tulkkauksilanteissa. Koska selittävät käännökset ovat pitkiä ja vakiintumattomia, niitä ei yleensä mielletä termeiksi. Kuitenkin esimerkiksi katsausartikkeleissa, joissa vertaillaan oikeusjärjestelmiä, ne saattavat osoittautua jopa parhaaksi valinnaksi. Kaikilla käännsstrategioilla on siis omat vahvat ja heikot puolensa. Kääntäjän tai tulkin on valittava käännsmenetelmä tapauskohtaisesti, kohderyhmän, viestintätilanteen ja tekstilajin perusteella. Tässä prosessissa keskeinen rooli on erikoisalojen sanastoilla ja termipankeilla, jotka tarjoavat valmiita vastineita, yhdenmukaistavat termien käyttöä ja antavat lisätietoja termien merkityksistä ja käytöstä.

Oikeusalan tekstejä käännettäessä on usein pakko ottaa huomioon paitsi käsitteiden erottavat piirteet myös toissijaiset piirteet, sivumerkitykset yms. (ks. esim. Šarčević 1988; Šarčević 1990). Tästä syystä lakialan sanakirjoissa onkin yleensä paljon viittauksia lainsäädäntöön, ja ne sisältävät vastineiden lisäksi selityksiä käsitteiden välisistä eroista (Šarčević 1988a: 966; Šarčević 1988b: 312; Chromá 2004; Ikonnikova 2014: 343).

4 Oikeuslähdeopillisten erojen vaikutus vastinetyöhön ja terminmuodostukseen

Suomen ja Venäjän oikeusjärjestelmät ovat yhteneviä siinä mielessä, että oikeudelliset ratkaisut perustuvat kirjoitettuun lakiin eivätkä esimerkiksi oikeuskäytäntöön, kuten common law -järjestelmissä. Yhteisestä historiasta huolimatta Suomen ja Venäjän oikeusjärjestelmät kuuluvat kuitenkin eri oikeusperheisiin ja ne ovat kehittyneet eri tavalla (ks. tarkemmin esim. Saidov 2003; Rešetnikov 2003; Koistinen 2009; Kozatšenko & Koistinen 2010). Suomen lainsäädäntö on saanut paljon vaikutteita mm. Ruotsin laista ja EU:lta. Myös Suomen ja Venäjän käytänteet poikkeavat toisistaan merkittävästi, ja maissa on myös erilainen mentaliteetti oikeusjärjestelmän suhteen (ks. esim. Koistinen 2008).

Suomen ja Venäjän juridisen kielen eroavaisuuksien yhtenä selittävänä tekijänä on erilainen oikeuslähdeoppi. Oikeuslähteillä tarkoitetaan niitä lähteitä, joihin oikeudellinen ratkaisu perustuu. Oikeuslähdeopissa oikeuslähde voidaan ymmärtää laajimmassa, laajassa ja suppeassa merkityksessä (Aarnio 1999: 775). Kääntäjän tulee osata käyttää laki-kielen vastineita hakiessaan ja muodostaessaan eri yhteiskuntien oikeusjärjestelmien oikeuslähteitä ensisijaisesti suppeassa merkityksessä, jolloin kyse on seuraavista virallisista lähteistä: laki, lainsäätäjän tarkoitus (lainvalmisteluaineisto) ja tuomioistuinratkaisut.

Lakitermien vastineita valittaessa ensisijainen lähde on siis lakiteksti, koska molemmat järjestelmät ovat oikeuslähdeopillisesti kirjoitettuun lakiin sidonnaisia järjestelmiä. Oi-

keusjärjestelmä on jaettu eri oikeudenaloihin, joita ovat esimerkiksi rikosoikeus, siviilioikeus, hallinto-oikeus, prosessioikeus, vero-oikeus jne. Käännettäessä on siis otettava saman oikeudenalan tekstit rinnakkain ja haettava terminologisia vastaavuuksia niiden avulla. Suomen oikeusjärjestelmässä ei ole hallinnollisten lainrikkomusten oikeudenalaa samassa merkityksessä kuin Venäjän oikeusjärjestelmässä, mikä hankaloittaa etenkin rikosoikeuden alaan liittyvien termien kääntämistä (Koistinen 2012: 100–110). Käännös-vastaavuuksia selvitettäessä tärkeitä ovat myös oikeustieteelliset kannanotot eli oikeuskirjallisuus, jossa lakikäsitteille annetaan määritelmiä. Oikeuskirjallisuutta voidaan käyttää ns. tulkintalähteenä (ks. Koistinen 2012: 110–115).

Vastineita etsittäessä on tärkeää ottaa huomioon, että Suomen lakiteksti ei ole niin yksityiskohtaista kuin Venäjän lakiteksti. Suomen lakiteksti sisältää myös enemmän tulkinnanvaraisia termejä kuin Venäjän lakiteksti. Tämä johtuu siitä, että suomalaisessa oikeuskäytännössä lakitekstiä tulkitaan edellä kuvatun oikeuslähdeopin mukaisesti lainvalmisteluaineiston avulla (lainsäätäjän tarkoitus) ja etenkin korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuilla. Suomen järjestelmässä pyritään siihen, että lakitekstit eivät voi säännellä jokaista yksityiskohtaa etukäteen, vaan lakia voidaan tulkita lainvalmisteluaineiston ja oikeuskäytännön avulla eri tilanteissa.

Venäjän oikeuslähdeopista seuraa, että lakiteksti on käytännössä ainoa oikeuslähde, joskin Venäjän korkeimman oikeuden selvennyksillä on vahva ja kasvava merkitys normien soveltamiskäytännön ohjaajana (Tihomirov & Talapina 2003: 80–82; Martšenko 2005: 591–593). Tämä oikeuslähdeopillinen ero Suomen ja Venäjän järjestelmien välillä johtaa myös siihen, että Venäjän lainsäädännössä säänneltävä asia pyritään ilmaisemaan yksiselitteisesti ja tyhjentävästi lakitekstissä, kun taas Suomen järjestelmän lakiteksti jättää sijaa tulkinnalle.

Lakitermien tasolla tämä oikeuslähdeopillinen ero ilmenee siten, että lainsäädännön käsitteet pyritään määrittelemään mahdollisimman yksityiskohtaisesti Venäjän lainsäädännössä jo lakitekstin tasolla. Esimerkiksi lainsäädännön eroista voidaan ottaa Suomen rikoslain *pahoinpitely* tai *törkeä pahoinpitely*. Kun kääntäjä lähtee oikeusvertailun avulla hakemaan funktionaalista vastaavuutta kyseisille termeille, hän huomaa, että Venäjän rikoslaki pyrkii sääntelemään eri pahoinpitelyn muodot omilla rikosnimikkeillään. Tämä vaikeuttaa kääntäjän työtä, kun suomalaiselle *pahoinpitely*-termille pitäisi löytää venäjänkielinen vastine. Esimerkiksi Suomen rikoslain pahoinpitelyä (Rikoslaki 39/1889 21 § 5) vastaa Venäjän rikoskoodeksissa vähintään seitsemän eri rikosnimikettä/rikoskoodeksin pykälää. On siis väistämättä muodostettava oma nimitys suomalaisen *pahoinpitelyn* vastineeksi, jos se pitää ilmaista käännöksessä ilman että joutuu luettelemaan kaikki venäläiset pahoinpitelynimikkeet. Vaarana on kuitenkin se, että venäläinen juristi ei ymmärrä, minkä tyyppisestä Venäjän rikoslain tarkoittamasta pahoinpitelystä nimenomaisesti on kyse.

5 Vastaavuuden määrittely systemaattisessa termityössä

Kääntäjät ja tulkit tekevät yleensä niin sanottua ad hoc -termityötä eli tilapäistä, tiettyä tarkoitusta varten tehtävää selvitystä, jossa he pyrkivät ratkomaan käsissään olevaa yksittäistä vastineongelmaa mahdollisimman lyhyessä ajassa (Wright & Wright 1997: 147; Cabre 2010: 359; Bowker 2015: 311). Ad hoc -termityön vastakohtana on systemaattinen termityö, jossa pyritään kuvaamaan valitun erikoisalan termistö kokonaisuudessaan käsiteanalyysin avulla. Näiden ääripäiden välillä on lukuisia välimuotoja (Kudashev 2020: 202; vrt. Warburton 2015; Thelen 2015).

Systemaattisen termityön periaatteet on kuvattu kansainvälisessä standardissa ISO 704 (2009) ja terminologian käsikirjoissa. Suomessa tunnetuimpia termityön oppaita ovat

Kotimaisten kielten keskuksen julkaisema Sanastotyön opas (Haarala 1981) sekä Sanastokeskus TSK:n julkaisemat Sanastotyön käsikirja (1989), Toimikunnista termitalkoisiin -artikkelikokoelma (Kuhmonen 1999) ja Guide to Terminology (Suonuuti 2001).

Systemaattisen termityön ytimessä on aina *käsite* eli tiedon yksikkö, joka muodostuu käsitepiirteiden ainutkertaisesta yhdistelmästä (Terminologian sanasto 2006: 10). Käsitepiirteet jaetaan käsiteanalyysin avulla olennaisiin ja epäolennaisiin. Olennaiset piirteet ovat välttämättömiä käsitteen selvittämisen kannalta (Terminologian sanasto 2006: 11), ja vain ne kirjataan terminologisiin määritelmiin. Epäolennaisista piirteistä voidaan kertoa selitteessä, jos ne ovat tärkeitä jostakin pragmaattisesta näkökulmasta; muuten ne jätetään termityössä ilmaisematta.

Termityön yhtenä ilmentymänä tai vaiheena voi olla vastinetyö, jolloin tietyn kielen termeille etsitään tai luodaan vastineita toisella kielellä (Kalliokuusi & Seppälä 1999). Varsinkin normatiivista ja harmonisoivaa sanastotyötä tekevät terminologit katsovat, että samaan käsitteeseen viittaaminen on ainoa olennainen tekijä. *Vastaavuus* on Terminologian sanaston (2006: 27) mukaan sellaisten nimitysten suhde, jotka eri kielissä viittaavat samaan käsitteeseen. Sanastokeskus TSK:n oppaissa (esim. Kalliokuusi & Seppälä 1999: 78–79) erotetaan *termivastineet*, jotka ovat täysiä vastineita, *lähivastineet* (eli osittaiset vastineet) ja *käännösvastineet* (eli keinotekoiset vastineet).

Vehmas-Lehto (2010) on aikoinaan kritisoinut tätä luokittelua ja ehdottanut omaa luokitusta, jossa terminologiset vastineet jaettiin toisaalta luontaisiin vastineisiin ja toisaalta keinotekoisiihin vastineisiin eli vastine-ehdotuksiin. Luontaiset vastineet hän jakaa edelleen täysiin vastineisiin ja osittaisiin vastineisiin seuraavasti:

1. luontainen vastine
 - 1.1 täysi vastine
 - 1.2 osittainen vastine
2. keinotekoinen vastine, vastine-ehdotus

Vehmas-Lehdon ehdotus on tärkeä parannus Sanastokeskus TSK:n luokitteluun, mutta sekin vaatii täsmennyksiä. Ensiksi Vehmas-Lehto lähtee liikkeelle siitä, että kaikki keinotekoiset vastineet ovat täysiä. Tosiasiassa ulottuvuudet luontainen–keinotekoinen ja täysi–osittainen ovat toisistaan riippumattomia, joten myös keinotekoiset vastineet voivat olla sekä täysiä että osittaisia.

Toiseksi Vehmas-Lehto on laatinut luokittelunsa sanakirjaprojektin pohjalta eikä hän ole tehnyt eroa ”yleispätevien” sanakirjavastineiden ja tilannekohtaisten kontekstivastineiden välille. Vehmas-Lehto mainitsee kuitenkin itsekkin Probirskaja-Turuseen (2005: 104) viitaten, että kontekstissa vastineina saattavat toimia sanat ja ilmaisut, jotka kuuluvat eri sanaluokkaan tai eivät edes vastaa toisiaan semanttisesti:

Mainittakoon, että tekstien analyysi paljastaa myös sellaisia luontaisia vastineita, joita tuskin löytyy sanakirjoista, koska vastineet edustavat eri sanaluokkaa kuin lähtökielinen termi. Termit *kuuleminen* (substantiivi) ja *vyslušat* (verbi) vastaavat toisiaan semanttisesti mutteivät sanaluokaltaan, ja termit *esteellinen* ja *otvod* ’jääväys’ eivät vastaa toisiaan edes semanttisesti, mutta viittaavat samaan tilanteeseen, samaan semanttiseen kokonaisuuteen (Vehmas-Lehto 2010: 368).

Toisin sanoen tilanteella ja kontekstilla on käsitteen sisällön rinnalla tärkeä rooli siinä, voiko tiettyjä sanoja tai ilmaisuja pitää toistensa vastineina kussakin tilanteessa. Termit voivat viitata eri(tyypisiin) käsitteisiin mutta silti toimia adekvaatteina vastineina tiettyissä konteksteissa.

Kontekstivastineita ei yleensä sisällytetä sanakirjoihin, mutta joskus se jää ainoaksi keinoksi, jos suoraviivaisempaa käännösvastinetta ei löydy. Kaksikielisessä leksikografiassa on jopa olemassa vakiintunut tapa käsitellä kontekstivastineita. Jos sanalle ei löydy vastinetta suoraan mutta se kääntyy helposti kontekstissa, käytetään hakusanan jälkeen kaksoispistettä ja annetaan konteksti ja sen käännös (vrt. Zgusta 1984: 151).

Jos vastine-ehdotus on pitkä ja selittävä, voidaan kysyä, kuinka käyttökelpoinen se on vastineena. Esimerkiksi lähtökielen käsitteen tarkan terminologisen määritelmän käännös toimisi varmaan useimmiten termin täytenä vastineena, mutta jos se on pitkä, se ei täytä enää termin tunnusmerkkejä. Ihmismuisti on rajallinen, ja kovin pitkiä termejä on vaikea käyttää puheessa (vrt. Grinev-Grinevič 2008: 143). Tästä syystä pitkäköjiä määritelmiä tai selityksiä ei mielestämme voi pitää täyspainoisina vastineina.

Lähestymme siis vastaavuus-käsitettä siitä näkökulmasta, voiko lähtökielen ilmaisun korvata käännöksessä tulokielen ilmaisulla. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna vastaavuus on sidoksissa moniin muihinkin tekijöihin kuin pelkästään siihen, viittaavatko erikieliset ilmaisut samaan käsitteeseen. Näitä tekijöitä ovat mm. käsitteen toissijaiset piirteet, erilaiset konnotaatiot, kollokaatit, frekvenssi, tyyli ja temporaalinen ulottuvuus (vrt. Šarčević 1988a; Šarčević 1990; Kudashev & Kudasheva 2010). Seuraavassa jaksossa esitämme esimerkkejä.

6 Esimerkkejä osittaisesta vastaavuudesta suomen- ja venäjänkielisten lakialan termien välillä

Jos suomen ja venäjän kielen käsitteet eivät vastaa toisiaan olennaisten tai edes toissijaisen käsitepiirteiden osalta, tästä on syytä varoittaa termipankin käyttäjää. Se on tärkeää sen takia, että joissakin konteksteissa nämä käsite-erot voivat aktualisoitua eikä venäläistä analogia voikaan käyttää, vaan on turvaututtava esimerkiksi keinotekoiseen vastineeseen. Tästä syystä osittaiset vastineet on yleensä varustettu LATTER-termipankissa \approx -merkillä ja huomautuksilla käsite- ja muista eroista. Seuraavaksi esitämme esimerkkejä siitä, mistä eroista voi olla kyse ja miten ne on kuvattu LATTER-termipankissa.

6.1 Käsite-erojen vaikutus vastaavuuteen

Aloitamme tapauksista, joissa osittainen vastaavuus johtuu epäolennaisten käsitepiirteiden eroista. Tällaisia tapauksia esiintyy esimerkiksi silloin, kun käännetään Suomen poliisin suorittaman esitutinnan termejä suomesta venäjään. Esitutinnan vaiheet ja niitä kuvaavat termit eivät aina vastaa funktionaalisesti toisiaan. Suomessa esitutinnan aloittamiskynnys on huomattavasti matalampi kuin Venäjällä. Suomessa esitutkinta aloitetaan, kun on syytä epäillä rikosta. Venäjällä rikosasian avaaminen (*vozbuzdenije ugovnogo dela*) edellyttää, että rikoksen tunnusmerkkejä on riittävästi (Heusala & Koistinen 2014: 155). Rikoksesta epäilystä käytetään Suomessa koko esitutinnan ajan termiä *epäilty*. Venäjänkielinen vastine on *podozrevaemyi*, mutta sitä ei voida pitää täytenä vastineena sen takia, että rikoksen tekijästä tuota termiä käytetään venäjässä vain tutkinnan alkuvaiheessa. Esitutkinnassa rikoksen tekijästä käytetään Venäjällä termiä *obvinjaemyi*, joka taas suomeksi käännettynä on *syytetty*. Esitutkinnassa rikoksen tekijän asema Venäjällä asema on siis *syytetty*, ei *rikoksesta epäilty* kuten Suomessa. Suomessa taas ratkaisun siitä, että henkilö asetetaan syytteeseen, tekee syyttäjä, ei esitutkintaviranomainen kuten Venäjällä.

Myös esitutkinnan lopputuloksen nimityksissä on eroja. Suomessa esitutkinnan tulokista laaditaan esitutkintapöytäkirja, jota Venäjän rikosprosessissa vastaa *obvinitelnyj akt / obvinitelnoe zakljutsenije*. Suomessa syytekirjelmän laatii syyttäjä, ei esitutkintavi-

ranomainen kuten Venäjällä. Osittainen luonnollinen vastine riittänee useimmissa konteksteissa, mutta käsite-eroista (kuten termin soveltuvuudesta tutkinnan eri vaiheissa) tulee huomauttaa selitteessä, koska ne voivat aktualisoitua tietyissä konteksteissa (ks. esimerkki 1; kaikki esimerkit ovat peräisin yllä mainitusta LATTER-termipankista).

- (1) **fi syytetty** OK (4/1734) 17 luku 29§ (732/2015) [Rikos- ja prosessioikeus]
ru обвиняемый п. 46 ст. 5 УПК РФ
NB: На стадии предварительного расследования.
ru подсудимый п. 5 ст. 5 УПК РФ
NB: На стадии уголовного судопроизводства.

On myös tapauksia, jolloin jokaisen tulokielen vastineen käyttöala on rajallinen mutta tietyissä konteksteissa ne ovat käyviä vastineita. Esimerkiksi parhaan vastineen valitsemiseksi *oikeuden päätös* -termille tulisi tietää, mistä oikeusasteesta ja -prosessista päätöksessä on kyse. Kontekstin mukaan *oikeuden päätös* voi kääntyä venäjäksi ainakin seitsemällä eri tavalla. Näitä vastineita ei tarvitse merkitä termipankissa osittaisiksi vastineiksi, mutta on välttämätöntä kuvata konteksti (oikeusaste ja -prosessi), jossa niiden käyttö on mahdollista.

6.2 Terminmuodostuskonventioiden vaikutus vastaavuuteen

Rikosnimikkeiden vastineisiin liittyy useita ongelmallisia kysymyksiä. Suomessa käytetään paljon yhdyssanoja, joiden perusosa on *-rikos* tai *-rikkomus*. Venäjässä itse rikosta tai rikkomusta vastaavaa sanaa ei käytetä rikosnimikkeissä läheskään aina, vaan rangaistavan teon mainitseminen riittää. Sama asia siis ilmaistaan suomessa ja venäjässä eri tavalla. Jotta olisi selvää, että kyseessä on rikosnimike, olemme LATTER-termipankissa lisänneet vastineen perään selitteen *v katšestve tipa prestuplenija* 'rikoksena'. Esimerkiksi suomen rikoslain *eläinsuojelurikos*-termi kertoo heti, että kyseessä on rikosnimike. Venäjän rikoslain vastaava teko *žestokoje obraštšenije s životnymi* 'eläinten julma kohelu' vaatii lisäselvityksen siitä, että kyseessä on teko, jota pidetään rikoksena (ks. esimerkki 2). Selite on erityisen tärkeää sen takia, että monia Suomen rikoslaissa säädettyjä tekoja ei Venäjällä rangaista rikoksina, vaan hallinnollisina rikkomuksina.

- (2) **fi eläinsuojelurikos** RL (39/1889) 17 luku 14§ (585/2013) [Rikos- ja prosessioikeus]
ru жестокое обращение с животными ст. 245 УК РФ
NB: В качестве типа преступления.

Lisäksi venäjässä on koko joukko rikoksen vakavuusasteeseen viittaavia määritteitä, joita ei yleensä voi käyttää ristiin. Suomalaiset rikokset on jaoteltu tekemuodon mukaan lieviin, perustekomuotoisiin ja törkeisiin. Sen takia rikosnimikkeet voivat sisältää määritteet *lievä* tai *törkeä*. Venäjän rikoslaissa rangaistavat teot luokitellaan neljään kategoriin vankeusrangaistuksen pituuden mukaan (*UK RF Statja 15*), eivätkä venäläiset kategoriat siten voi toimia sellaisenaan suomalaisten määritteiden vastineina. Esimerkiksi *lievä* voi rikosnimikkeestä riippuen kääntyä venäjäksi *soveršennyi pri smjagtsajuštših obstojelstvah* 'lieväntävien asiahaarojen vallitessa tapahtunut', *nebolšoi tjažesti* 'ei kovin vakava', *melki* 'pieni', *neznatšitelnyi* 'vähäinen' jne. *Törkeä* voi vuorostaan kääntyä ilmaisuilla *soveršennyi pri otjagtsajuštših obstojelstvah* 'raskauttavien asiahaarojen vallitessa tapahtunut', *tjažki* 'vakava', *osobo tjažki* 'erittäin vakava', *grubyi* 'törkeä, raaka'.

Sopivaa määritettä on joskus vaikea ennustaa, koska joissakin rikosnimikkeissä määritteet korostavat juuri tälle rikokselle ominaisia piirteitä. Esimerkiksi sana *zlostnyi* 'julkea, röyhkeä, häikäilemätön' sopii yhteen vain tiettyjen rikosnimikkeiden kanssa, mm. sellaisten, jotka liittyvät kiertoon, laiminlyöntiin tai huliganismiin. Sen sijaan venäjäksi ei voi sanoa esimerkiksi *zlostnoje iznasilovanije* 'raaka raiskaus', toisin kuin *Poliisisanasto suomi-venäjä* väittää (Laakso 2013: 135). *Törkeän rattijuopumuksen* luonnollinen vastine on *upravlenije transportnym sredstvom v sostojanii silnogo opjanenija* 'ajoneuvon

ohjaaminen vakavasti päihtyneenä', eikä siinä yhteydessä voi käyttää määritettä *tjažkoje* 'vakava'. *Törkeä lahjuksen antaminen* on *datša vzjatki v osobo krupnyh razmerah* 'erittäin suuren lahjuksen antaminen', eikä siinä yhteydessä voi käyttää esim. määritettä *grubaja* 'törkeä'. Tosin käytettäessä ilmaisua *v osobo krupnyh razmerah*, on huomattava, että toisin kuin Venäjän rikoslaisissa, Suomen rikoslaisissa ei erityisen suurta määrää määritellä lainsäädännössä, vaan se saa sisällön oikeuskäytännöstä.

On myös tapauksia, jolloin suomalaista "törkeä + rikosnimike" -ilmaisua vastaakin venäjässä rikosnimike ilman määritettä, esimerkiksi *törkeä ryöstö* on venäjäksi *razboi*. Vaikka aivan jokaista rikosnimekettä, joka sisältää määritteen *lievä* tai *törkeä*, ei ole järkevää antaa termipankissa omana tietueena, tällaiset vaikeasti ennustettavat poikkeustapaukset kannattaa siihen sisällyttää.

Suomen lakitekstien venäjänkielisissä käännöksissä *törkeän* ja *lievän* vastineiksi näyttävät vaikeutuneen *pri otjagtsajuštših obstojelstvah* ja *pri smjagtsajuštših obstojelstvah*. Näiden vastineiden käyttö on hyväksyttävää etenkin sen takia, että niillä ei viitata Venäjän rikoslain 15 §:ssä säädettyyn törkeysluokitteluun, jossa käytettyjen ilmaisujen käyttö suomalaisen *lievän* ja *törkeän* vastineena voisi johtaa vääristyneeseen lopputulokseen.

6.3 Termin semantiikan ja kollokoinnin vaikutus vastaavuuteen

Välillä oikeaa vastinetta on vaikea valita synonyymien joukosta, koska merkitysvivahteet ovat hiuksen hienoja. Mitä vastinetta tulee esimerkiksi käyttää rattijuopumusjutussa, kun puhutaan *auton takavarikosta*? Venäjän kielessä on kolme termiperhettä, jotka tarkoittavat esineiden ottamista haltuun omistajaltaan: *konfiskovat/konfiskatsija*, *izjat/izjmat/izjatije* ja *vyjemka*. Niistä *konfiskatsija* ei sovi *takavarikko*-termin vastineeksi, koska se tarkoittaa vain tuomioistuimen määräämää pysyvää omaisuuden haltuun ottamista eli *menettämiseuraamusta*. *Takavarikko* on Suomen pakkokeinolaissa määritelty turvaamistoimi, jonka esitutkintaviranomainen tekee rikoksen esitutkinnassa.

Izjatije ja *vyjemka* ovat merkityksiltään hyvin läheisiä, ja eroja huomaa vain korpustutkimuksen avulla. Käytimme asian selvittämiseen *FIRuLex*-korpusta, joka on suomen- ja venäjänkielisten säädöstekstien vertaileva korpus. Ilmeni, että Venäjän lakiteksteissä *izjatije*-termiä käytetään paljon useammin kuin *vyjemka*-termiä. *Izjatije*-termin frekvenssi on 266,5 ipm (instances per million), kun taas *vyjemka*-termin frekvenssi on vain 43,9 ipm. Lisäksi *vyjemka*-termiä käytetään vain substantiivina, kun taas *izjatije*-termillä on myös verbi- ja adjektiivi-derivaatiot *izjat* ja *izjatyi*, mikä helpottaa tämän termiperheen käyttöä. Kontekstien vertailu näyttää, että *vyjemkan* kohteena ovat asiakirjat ja mahdollisesti muut esineet, joita käytetään todisteina. Tyypillinen konteksti on *vyjemka dokumentov i predmetov* 'asiakirjojen ja esineiden takavarikko'. Tätä termiä voi käyttää myös ilman objektia, esim. *proizvodit vyjemku prinuditelno* 'takavarikoida pakkokeinona'. *Izjatije*-termin merkitys on laajempi: se voi tarkoittaa esineiden takavarikointia todisteina tai niiden vaarallisuuden vuoksi. Tämän toiminnon kohteena voi olla asiakirja (esim. ajokortti tai metsästäjän jäsenkortti), esine, ase, raha sekä asunto, talo, maa-alue tai tontti. *Izjatije* on useimmissa tapauksissa määräaikainen, mutta voi olla myös pysyvä. *Izjatije* voi olla *prinuditelnoje* 'pakkotoimi', *bezvozmezdnoje* 'ilman korvausta tapahtuva', *vozmezdnoje* 'korvausta vastaan tapahtuva' ja näin kattaa laajan joukon tilanteita, joissa papereita tai esineitä otetaan haltuun omistajaltaan. Korpusanalyysin perusteella voi sanoa, että *auton takavarikko* on venäjäksi *izjatije avtomobilja*. Termipankissa analyysin tulokset heijastuvat siten, että *izjatije*-termi, jolla on laajempi merkitys ja vähemmän käyttörajoituksia, on sijoitettu päävastineeksi. *Vyjemka*-termin kohdalla annetaan selite, että sen käyttöala rajoittuu lähinnä asiakirjoihin ja pieniin esineisiin. Lisäksi annetaan viittaus *menettämiseuraamus*-termiin.

6.4 Kielen logiikan, kielioppi- ja oikeinkirjoitussääntöjen vaikutus vastaavuuteen

Vastineiden osittainen vastaavuus voi johtua myös ilmaisukeinojen eroista. Esimerkiksi *lapseksiottaminen* tulee kääntää kielen kannalta *usynovlenije* 'pojaksi ottaminen', kun lapseksi otetaan poika ja *udotšerenije* 'tyttäreksi ottaminen', jos kyseessä on tyttö. Kuitenkin *usynovlenije*-termiä voi käyttää myös tytöstä puhuttaessa (vaikka tämä käyttö ei ole täysin korrekti), ja *udotšerenije*-termiä käytetäänkin virallisissa asiakirjoissa aika harvoin. Molemmat vastineet ovat täysisiä, jos kontekstista tiedetään, otetaanko lapseksi poika vai tyttö. Jos sitä ei tiedetä, termipankissa voi käyttää kauttaviivaa osoittamaan, että kumpikin termi on mahdollinen tilanteesta riippuen, muttei yhtä aikaa (ks. esimerkki 3).

- (3) **fi adoptio** □ AdL (22/2012) [Perhe- ja perintöoikeus]
fi lapseksiottaminen □ AdL (22/21012) 5 luku 33§
ru усыновление / удочерение □ ст. 124 СК РФ
NB: Термин "удочерение" может относиться только к ребенку женского пола. Данный термин употребляется в российском законодательстве редко и довольно непоследовательно, но встречается в разного рода справках и отчетах, таких как "Справка об усыновлении (удочерении)" (Справка № 8).

Myös oikeinkirjoituskonventiot vaativat joskus huomautuksia. Esimerkiksi *gosudarstvennaja granitsa* 'valtion raja' kirjoitetaan venäjässä isolla alkukirjaimella, jos kyseessä on Venäjän raja, mutta pienellä alkukirjaimella, jos rajalla tarkoitetaan jonkin muun valtion rajaa. Esimerkiksi *valtionrajarikoksen* (*Rikoslaki* 17 luvun 7c §) funktionaaliseksi vastineeksi sopii *narušenije režima Gosudarstvennoi granitsy*, mutta oikeinkirjoituseroista tulee huomauttaa selitteessä (ks. esimerkki 4).

- (4) **fi valtionrajarikos** □ RL (39/1889) 17 luku 7§ (563/1998) [Rikos- ja prosessioikeus]
ru нарушение режима государственной границы □ ст. 18.1 КоАП
NB: В качестве типа преступления. Применительно к границе РФ слово «Государственная» пишется с прописной буквы.

6.5 Rekisterin vaikutus vastaavuuteen

Jos ilmaisut kuuluvat lähtö- ja tulokielessä eri rekisteriin, se voi muuttaa niiden vastaavuuden osittaiseksi. Esimerkiksi *avioerosta* puhuttaessa käytetään venäjän yleiskielessä yleensä *razvod*-sanaa, mutta erikoisalalla samaan käsitteeseen viitataan termillä *rastorženije braka* 'avioliiton purku'. Kumpikin vastine viittaa samaan käsitteeseen, mutta juridisessa diskurssissa tulee käyttää virallista termiä eikä *razvod*-sanaa voi pitää *avioeron* funktionaalisesti adekvaattina vastineena. Sanakirjassa tai termipankissa *razvod*-sana on myös syytä varustaa merkinnällä, joka kertoo sen puhekielisyydestä (ks. esimerkki 5).

- (5) **fi avioero** □ AL (234/1929) I osa 6 luku (411/1987) [Perhe- ja perintöoikeus]
ru расторжение брака □ ст. 18 СК РФ
ru развод (*разг.*) □ Кузнецов 2000: 1064
▷ Katso myös: *avioliiton päätyminen*

6.6 Konnotaatioiden vaikutus vastaavuuteen

Myös konnotaatiot ja paradigmaattiset suhteet voivat vaikuttaa vastaavuuteen. Esimerkiksi *avoliitosta* puhuttaessa venäjässä käytetään *nezaregistririvannyi brak* 'rekisteröimätön avioliitto' -ilmaisun rinnalla ilmaisuja *sožitelstvo* 'yhteiselämä' ja *graždanski brak* 'siviiliavioliitto'. *Sožitelstvo*-sanalla on kuitenkin kielteisiä konnotaatioita. *Graždanski brak* on puolestaan paitsi puhekielinen myös monimerkityksinen, koska se voi tarkoittaa

myös ei-kirkollista vihkimistä. Siksi näitä kahta ilmaisua ei voi pitää suomen termin *avoliitto* täysinä vastineina, mistä käyttäjää voi informoida esimerkiksi tyylimerkinnän, ei-suositeltava -merkin ja selitteen avulla (ks. esimerkki 6).

- (6) *fi* **avoliitto** LAYP (26/2011) 1 luku 1§ [Perhe- ja perintöoikeus]
ru **незарегистрированный брак** Крашенинников 2008: 36
ru **сожительство** Крашенинников 2008: 36
NB: Данный термин может содержать отрицательную коннотацию.
ru **гражданский брак** (разг.)   Крашенинников 2008: 21
NB: Термин "гражданский брак" часто употребляется в разговорной речи в значении "незарегистрированный брак". Тем не менее, термин неоднозначен, т.к. может противопоставляться термину "церковный брак".

6.7 Temporaalisen ulottuvuuden vaikutus vastaavuuteen

Vanhentunutta termiä ei voida pitää täytenä vastineena temporaalisesti neutraalille suomalaiselle termille, vaikka sitä onkin joskus käytetty. Esimerkiksi *ujezdnyi sud* 'kihlakunnanoikeus' (*käräjäoikeuden* vastineena) ja *nadvornyi sud* 'hovioikeus' (*hovioikeuden* vastineena) kuulostavat nykyvenäjässä omituisilta, minkä takia ne on syytä varustaa merkinnällä, joka kertoo venäjänkielisten vastineiden vanhentuneisuudesta ja lisäksi erikoismerkinnällä, joka kertoo ei-suositeltavuudesta (ks. esimerkki 7). Käännöksissä tulisi käyttää näiden vanhentuneiden termien sijaan vastineita *sud pervoi instantsii* 'ensimmäisen asteen oikeus' (= käräjäoikeus) ja *sud vtoroi instantsii* 'toisen asteen oikeus' (= hovioikeus). Nämä vastineet ovat paitsi nykyaikaisia myös "läpinäkyviä" ja sen ansiosta paljon ymmärrettävämpiä kuin vanhentuneet termit.

- (7) *fi* **käräjäoikeus** OK (4/1734) 2 luku 1§ (339/2014) [Rikos- ja prosessioikeus]
fi **käräjät** *mon. (ark.)* SKLaki (974/1995) 3 luku 14§
ru **суд первой инстанции** раздел IX УПК РФ; КЮС 2017: 470
ru **уездный суд** (*устар.*)

Toisaalta esimerkiksi *zapret na priblizhenije* 'lähestymiskielto' on käsitteenä Venäjällä vasta lakialoitevaiheessa, joten kyseistä termiä ei löydy vielä lainsäädännöstä, vaan ai-noastaan lehtiteksteistä. Tästäkin on hyvä varoittaa termipankin käyttäjää, vaikka venäjänkielinen vastine kuulostaakin täydeltä vastineelta (ks. esimerkki 8).

- (8) *fi* **lähestymiskielto** RL (39/1889) 16 luku 9a§ (902/1998) [Rikos- ja prosessioikeus]
ru **запрет на приближение** Коммерсантъ 11.07.2017
NB: В законодательстве РФ нет понятия о запрете приближения, однако разрабатывается проект о внесении соответствующих поправок в УПК.

7 Päätelmät

Venäjänkielisten vastineiden löytäminen ja muodostaminen suomalaisille lakitermeille käyttämällä apuna oikeusvertailua ja käännettävien oikeusjärjestelmien oikeuslähteitä edellyttää näkemyksemme mukaan termityössä uutta lähestymistapaa vastineiden luokittelutapoihin. Vastineita luokiteltaessa on tärkeä tehdä ero yleispätevien "sanakirja-vastineiden" ja kontekstivastineiden välille ja pitää luontainen–keinotekoinen- ja täysi–osittainen-ulottuvuudet toisistaan riippumattomina. Kokemuksemme perusteella uskaltaisimme väittää, että normatiivisessa termityössä vallitseva tiukka käsitelähtöinen lähestymistapa on lakialalla riittämätön.

Käsitteellisesti osittaiset vastineet voivat toimia tietyissä konteksteissa funktionaalisesti sopivina vastineina, kun taas samaan käsitteeseen viittaavat ilmaisut eivät voi toimia vastineina silloin, kun niiden käyttöomaisuudet eroavat lähtökielen termistä. Näitä

ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi sivumerkitykset, konnotaatiot, rekisteri, frekvenssi, terminmuodostuskonventiot, kollokaatit, temporaalinen ulottuvuus ym. Vastavuutta analysoitaessa kannattanee käyttää semanttisesta analyysistä tuttuja +/- -taulukoita, joissa olennaispiirteiden lisäksi otetaan huomioon muutkin vastaavuuteen vaikuttavat tekijät.

Yllä mainituilla seikoilla on myös seurauksia käytännön vastinetyöhön ja terminografisiin konventioihin. Lakialan sanakirjoissa ja termipankeissa on oltava paljon viittauksia lainsäädäntöön, josta löytyy tarkempaa tietoa termien merkityksestä ja käyttöalasta sekä arvokkaita kontekstivastineita. Lakialan sanakirjassa tai termipankissa tulee myös käyttää erilaisia keinoja (merkintöjä, erikoismerkkejä, selitteitä) osittaisten vastineiden vastaavuuden kuvaamiseen, jotta kääntäjä tai tulkki osaisi käyttää tarvittaessa oikeita kompensatiokeinoja. Jos edes osittaisia luonnollisia vastineita ei löydy tulokielestä, on tarjottava keinotekoinen vastine ja varustettava se jollakin merkinnällä, jotta kääntäjät ja tulkit tietäisivät, että kyseessä on vastine-ehdotus.

Lähteet

- Aarnio, A. (1999). Sana-artikkeli "Oikeuslähde". Teoksessa: H. E. S. Mattila (Toim.). *Encyclopædia Iuridica Fennica. 7. osa*. Suomalainen Lakimiesyhdistys. 775–787.
- Bergenholtz, H. & Tarp, S. (Toim.). (1995). *Manual of Specialised Lexicography. The Preparation of Specialised Dictionaries*. Benjamins.
- Bowker, L. (2015). Terminology and Translation. Teoksessa: H. J. Kockaert & F. Steurs (Toim.). *Handbook of Terminology* (Vol. 1). Benjamins. 304–323.
- Cabré, M. T. (2010). Terminology and Translation. Teoksessa: Y. Gambier & L. van Doorslaer (Toim.). *Handbook of Translation Studies* (Vol. 1). Benjamins. 356–365.
- Cao, D. (2007). *Translating Law*. Multilingual Matters.
- Chromá, M. (2004). *Legal Translation and the Dictionary*. Niemeyer.
- Finlex (2022). Saatavilla: www.finlex.fi (lainattu 10.2.2022).
- FiRuLex (2022), suomalais-venäläinen vertaileva korpus. Saatavilla: <https://puolukka.rd.tuni.fi/texthammer> (lainattu 10.2.2022, maksuton rekisteröinti).
- Garant (2022). Saatavilla: <http://www.garant.ru> (lainattu 10.2.2022).
- Grinev-Grinevič, S. V. (2008). *Terminovedenie*. Akademija.
- Haarala, R. (1981). *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Heusala, A.-L. & Koistinen, J. (2014). Suomen ja Venäjän rajat ylittävän rikostorjunnan oikeudelliset ja hallinnolliset rajoitteet. *Oikeus* 43(2), 147–171.
- Husa, J. (1998). *Johdatus oikeusvertailuun. Oikeusvertailun perusteet erityisesti julkisoikeutta silmällä pitäen*. Lakimiesliiton kustannus.
- Ikonnikova, V. A. (2014). Vozniknovenije i razvitije kulturnogo komponenta v anglojazytšnoi juriditšeskoj terminologii (na materiale terminosistem Anglii, Šotlandii i ŠŠA) [Dissertacija doktora filologitšeskih nauk, MPGU].
- ISO 704 (2009). *Terminology Work – Principles and Methods*. ISO.
- Kalliokuusi, V. & Seppälä, K. (1999). Vastinetyö. Teoksessa: K. Kuhmonen (Toim.). *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus. 77–90.
- Kamba, W. J. (1974). Comparative Law: A Theoretical Framework. *The International and Comparative Law Quarterly* 23(3), 485–519.
- Kodeks Rossijskoi Federacii ob administrativnyh pravonarušenijah ot 30.12.2001 N 195-FZ (red. ot 30.12.2020) Saatavilla: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661.
- Koistinen, J. (2008). Onko Suomen ja Venäjän rikosoikeuden vertailu mahdollista? *Lakimies* 6/2008, 936–962.
- Koistinen, J. (2009). Sravnitelno-pravovoj analiz granej prestupnogo i neprestupnogo po ugolovnomu pravu Finljandii i Rossijskoj Federacii: Avtoreferat [Dissertacii kandidata juriditšeskih nauk, Ekaterinburg].

- Koistinen, J. (2012). *Talousrikos Venäjällä. Oikeusvertaileva tutkimus yritystoiminnan talousrikkosten rangaistavuuden alasta historiallisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa Venäjällä ja Suomessa*. Kikimora Publications.
- Konsultant Pljus (2022). Saatavilla: <http://www.consultant.ru/online> (lainattu 10.2.2022).
- Koskinen, K., Vuori J., Leminen A.-K. (Toim.) (2018). *Asioimistulkkaus — Monikielisen yhteiskunnan arkea*. Vastapaino.
- Kozatšenko, I. J. & Koistinen, J. (2010). Problemy sravnitel'nogo pravovedenija v sfere ugolov'nogo prava Rossii i Finlandii. *Rossijskij juriditseskij žurnal* 2010(1), 19–31.
- Kudašev, I. & Kudaševa, I. (2008). Poleznye dopolnenija k tradicionnoj praktike sostavlenija perevodnyh terminologičeskikh slovarej (na primere dvuh finsko-russkikh slovarej). Teoksessa: Kibrik A.E. ym. (Toim.). *Kompjuternaja lingvistika i intellektualnye tehnologii: Po materialam ežegodnoj Meždunarodnoj konferencii "Dialog" (Bekasovo, 4–8 ijunja 2008 g.)*. RGGU. 274–280.
- Kudashev, I. & Kudasheva, I. (2010). Semiotic Triangle Revisited for the Purposes of Ontology-based Terminology Management. Teoksessa: *TOTh 2010. Actes de la quatrième conférence TOTh – Annecy – 3 & 4 juin 2010*. Institut Porphyre. 83–100.
- Kudashev, I. (2013). *Quality Assurance in Terminology Management: Recommendations from the TermFactory project*. Unigrafia.
- Kudashev, I. (2007). *Projektirovanije perevodščeskikh slovarei specialnoj leksiki*. Yliopistopaino.
- Kudashev, I. (2018). Opyt razrabotki finsko-russkogo banka juriditseskoj terminologii. Teoksessa: S.D. Šelov & E. Cisun (Toim.). *Terminologija i znanije. Materialy VI Meždunarodnogo simpoziuma (Moskva, 8–10 ijunja 2018 g.)*. Institut russkogo jazyka im. V.V. Vinogradova. 224–255.
- Kudashev, I. (2020). Sähköiset työkalut auttavat parantamaan terminologisen tiedon saavutettavuutta. Teoksessa: M. Hirvonen & T. Kinnunen (Toim.). *Saavutettava viestintä. Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä*. Gaudeamus. 199–211.
- Kuhmonen, K. (Toim.) (1999). *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus.
- Laakso, A. (2013). *Poliisisanasto suomi-venäjä*. Tampereen yliopistopaino.
- LATTER, Lakitermien termipankki, suomi-venäjä. Saatavilla: <https://puolukka.rd.tuni.fi/latter> (lainattu 10.2.2022).
- Levitan, K. (2016). *Juriditseskij perevod*. Justicia.
- Martšenko, M. N. (2005). *Problemy teorii gosudarstva i prava: utšeb*. Norma.
- Mattila, H. E. S. (2002). *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Kauppakaari.
- Mattila, H. E.S. (1995). *Encyclopaedia luridica Fennica: suomalainen oikeustietosanakirja. 4. osa, Rikos- ja prosessioikeus*. Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Mattila, H. E.S. (1996). *Encyclopaedia luridica Fennica: suomalainen oikeustietosanakirja. 3. osa, Perhe-, työ- ja sosiaalioikeus*. Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Mihailov, M., Kudašev, I. & Souma, J. (2018). LATTER – finsko-russkij bank dannyh po juriditseskoj terminologii. Teoksessa: O. V. Barabaš (Toim.). *Jazyk. Pravo. Obšestvo: Sbornik statej V meždunarodnoj nautšno-praktičeskoj konferencii*. Penza, 22–25.5.2018. Penzenskij gozudarstvennyj universitet. 209–213.
- Örücü, E. (2004). *The Enigma of Comparative Law. Variations on a Theme for the Twenty-first Century*. Springer.
- Probirskaja-Turunen, S. (2005). Korpusvetoinen juridinen kääntäminen [Lisensiaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-15253>
- Rešetnikov, F. M. (2003). *Pravovyje sistemy stran mira: Spravotšnik* (3. Painos). Norma.
- Rikoslaki (39/1889). Annettu Helsingissä 19.12.1889. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> (lainattu 10.2.2022).
- Saidov, A.H. (2003). *Sravnitel'noje pravovedenije. Osnovnyje pravovyje sistemy sovremennosti*. Jurist.
- Sanastotyön käsikirja* (1989). *Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät*. Suomen Standardoimisliitto.
- Šarčević, S. (1988a). Bilingual and Multilingual Legal Dictionaries: New Standards for the Future. *Revue générale de droit* 19/1988, 961–978.

- Šarčević, S. (1988b). The Challenge of Legal Lexicography: Implications for Bilingual and Multilingual Dictionaries. Teoksessa: M. Snell-Hornby (Toim.). *ZüriLEX '86 Proceedings: Papers Read at the EURALEX International Congress, University of Zürich, 9–14 September 1986*. Francke. 307–314.
- Šarčević, S. (1990). Terminological Incogruency in Legal Dictionaries for Translation. Teoksessa: Magay, T. - Zigány, J. (Toim.). *BudaLEX '88 Proceedings: Papers from the 3rd International EURALEX Congress, Budapest, 4–9 September 1988*. Akadémiai Kiadó. 439–446.
- Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. Kluwer Law International.
- Suonuuti, H. (2001). *Guide to Terminology*. Tekniikan Sanastokeskus.
- Terminologian sanasto (2006). Sanastokeskus TSK.
- Thelen, M. (2015). The Interaction between Terminology and Translation Or Where Terminology and Translation Meet. *Trans-kom* 8(2), 347–381.
- Tihomirov, Y. A. & Talapina, E. V. (2003). *Vvedeniye v rossijskoje pravo*. Gorodec-izdat.
- Ugolovnyj kodeks Rossijskoj Federacii ot 13.06.1996 N 63-FZ (red. ot 31.12.2017). Saatavilla: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699 (lainattu 10.2.2022).
- Väestörakenne (2020). Ulkomaalaistaustainen väestö. Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/til/vaerak/2020/02/vaerak_2020_02_2021-05-28_fi.pdf (lainattu 10.2.2022).
- Vehmas-Lehto, I. (2010). Termit kääntäjän näkökulmasta. Teoksessa: N. Nissilä & N. Siponkoski (Toim.). *Kieli ja tunteet. Käännösteoria, ammattikielet ja monikielisyys. VAKKI-juhlasymposiumi XXX. Vaasa 12.–13.2.2010*. Vaasan yliopisto. 361–372.
- Vlasenko, N. A. (1997). *Jazyk prava. Vostotšno-Sibirskoje knižnoje izdatelstvo*.
- Warburton, K. (2015). Managing Terminology in Commercial Environments. Teoksessa: H. J. Kockaert & F. Steurs (Toim.). *Handbook of Terminology* 1. Benjamins. 360–392.
- Wright, S. E. & Wright, L. D. (1997). Terminology Management for Technical Translation. Teoksessa: *Handbook of Terminology Management 1. Basic Aspects of Terminology Management*. Benjamins. 147–159.
- Zgusta, L. (1984). Translation Equivalence in the Bilingual Dictionary. Teoksessa: R.R.K. Hartmann (Toim.). *LEXeter '83 Proceedings. Papers from the International Congress on Lexicography at Exeter, 9–12 September 1983*. Niemeyer. 147–154.
- Zweigert, K. & Kötz, H. (1998). *Introduction to Comparative Law* (3. painos). Clarendon Press.